

DOPROCAT

Dones que arrelen: 12 històries per un món rural viu

La Venda de Proximitat està regulada i permet identificar els pagesos catalans que venen ells mateixos els seus productes al públic, segons el Decret 24/2013.

ÍNDIX

01. Pròleg	3
02. La verema del canvi: dones que cuiden la vinya i el planeta	5
03. Dones i boscos: guardians del patrimoni natural	8
04. Del malbaratament a l'oportunitat: dones que reaprofiten la natura	11
05. Nadal de proximitat: la dona darrere els productes que celebrem	14
06. Regenerar per viure: dones que curen la terra	17
07. Sembrar aigua: la gestió hídrica amb visió femenina	20
08. Aromes de dona: cultius florals i herbes remeieres	23
09. Dones de granja: cuidadores del territori i dels animals	26
10. Veus del camp: la igualtat també es conrea	29

PRÒLEG

Aquest llibre és una collita d'històries vives. Un homenatge a les dones que han decidit arrelar, cuidar i transformar el món rural amb sensibilitat i coneixement. Elles són el present i el futur d'un territori que floreix amb valors, respecte i esperança. Cada capítol d'aquest llibre és una finestra oberta al paisatge humà i natural de Catalunya, on les dones no només treballen la terra —la viuen, la reinventen i l'estimen.

Hi ha paraules que només tenen sentit quan les dius amb les mans brutes de terra: sembrar, collir, esperar. La vida rural està feta d'aquests verbs antics, d'accions que demanen paciència i que, tot i semblar senzilles, sostenen el món des de fa segles.

A Catalunya, milers de dones han viscut —i viuen— aquesta relació íntima amb la terra. Algunes ho fan com a hereves d'un ofici; d'altres, com a pioneres d'una nova manera de viure i treballar. En totes, hi ha una mateixa essència: l'arrel. Una força discreta però persistent que les lliga a la natura i les empeny a cuidar-la.

Aquest llibre és un homenatge a elles, a les dones que arrelen. A les que han decidit no marxar, a les que han tornat després d'anys de ciutat, i a les que han descobert al camp una nova forma de llibertat. Les seves històries són diferents, però comparteixen un mateix fil: la convicció que el futur no es construeix només amb tecnologia o amb grans discursos, sinó amb gestos quotidians, amb el respecte per la terra i amb la voluntat de donar sentit al treball.

El món rural femení és ple de matisos. Hi conviuen tradició i innovació, solitud i comunitat, esforç i bellesa. Perquè el camp, vist des dels ulls d'una dona, no és només un espai productiu: és també un espai de vida, un territori on la feina i l'afecte es confonen. Quan una dona sembra, no només produeix aliments; produeix relació —amb la terra, amb el temps, amb la seva gent.

Aquest llibre recull dotze mirades, una per cada mes de l'any. Cada capítol és com una estació: hi ha moments de sembra i d'espera, de flor i de fruit, de repòs i de memòria. No són retrats tancats, sinó camins que es creuen. A través d'elles, coneixerem un mosaic de projectes, emocions i lluites compartides, totes arrelades en el mateix desig: fer créixer sense esgotar.

Potser el que més sorprèn d'aquestes dones és la seva serenitat. No competeixen amb ningú; simplement caminen, cada dia, rere el sol, amb la mirada posada en la terra. Entenen que el progrés no pot venir de la pressa, sinó de la cura. Que cada llavor és una promesa, i que no hi ha futur possible si la terra no pot respirar.

A elles, aquest llibre els dona veu i espai. A nosaltres, ens ofereix una lliçó: que arrelar no és quedar-se quiet, sinó aprendre a créixer des del lloc on som.

LA VEREMA DEL CANVI: DONES QUE CUIDEN LA VINYA I EL PLANETA

Hi ha alguna cosa gairebé sagrada en el moment de la verema. L'olor de raïm madur, la terra humida sota els peus, el so metàl·lic dels cubells que s'omplen. Cada any, quan torno a trepitjar vinyes, tinc la sensació que el temps s'alenteix i que la natura em recorda una veritat senzilla: **tot el que som depèn del que cultivem, i de com ho fem.**

Durant segles, la vinya ha estat un símbol de continuïtat, però també de desigualtat. Els noms dels grans vins catalans gairebé sempre han estat masculins; darrere d'aquelles etiquetes, però, hi havia mans femenines, sovint invisibles, que collien, seleccionaven, cuidaven. Avui, això està canviant. Lentament, però amb una força imparable. Les dones no només participen en la verema, **sinó que lideren la manera com s'entén el vi i la terra.**

He conegut dones que parlen de les vinyes com si fossin criatures. No és romanticisme: és coneixement, és respecte. Quan la Mireia Tarragó, de la Conca de Barberà, em va explicar que cada cep té un "caràcter" diferent, vaig entendre que per fer vi cal escoltar molt més del que sembla. "Hi ha ceps que només et donen fruit si els deixes respirar, d'altres, si els podes massa, s'enfaden", deia amb un somriure mig seriós. A la seva petita bodega, *Celler La Figuera*, treballa amb mínima intervenció, sense químics i amb una paciència gairebé maternal. "El vi necessita confiança — em va dir —. Si el forces, et torna el dolor."

Aquestes paraules se'm van quedar gravades. Potser perquè, d'alguna manera, **també parlen de nosaltres**, de com vivim, treballem i cuidem allò que estimem.

A l'Empordà, la Laura Masdeu va decidir fa deu anys abandonar el ritme industrial i apostar per un projecte de viticultura regenerativa. A la seva finca, entre oliveres i vinyes velles, hi planta cobertes vegetals per millorar el sòl, deixa créixer les herbes espontànies i observa el comportament dels insectes. Quan li pregunten si no té por de perdre producció, respon: "Prefereixo perdre raïm que perdre vida." I quan tastes el seu vi, ho entens: hi ha una energia que no s'explica amb paraules, una mena de sinceritat líquida.

Moltes d'aquestes dones no venen del món del vi per tradició, sinó per convicció. La Bàrbara, del Penedès, va estudiar biologia i va acabar enòloga perquè volia "fer parlar la terra sense traductors químics". M'explica que cada ampolla és un acte de memòria: "El vi recorda com ha estat tractada la vinya. Si ha patit, si ha estat ignorada, si l'han estimada." Em sembla una metàfora preciosa. Perquè potser també nosaltres, com la vinya, ens expressem segons l'amor o la cura que rebem.

He de confessar que, quan observo aquestes dones treballar, sento una mena d'esperança profunda. Hi ha una coherència que em reconcilia amb el món. Elles no parlen de sostenibilitat com si fos un eslògan: **l'exerceixen cada dia**. Recullen l'aigua de pluja, reutilitzen ampolles, eviten motors innecessaris, fermenten amb llevats salvatges. I, sobretot, no separen mai la feina de la vida. La seva vinya és casa, família, paisatge i projecte tot alhora.

Una d'elles em va dir una frase que encara m'acompanya: "Quan cuido la vinya, també em cuido a mi. I quan respecto el sòl, respecto la meua pròpia història." Vaig pensar que això resumeix perfectament el que és la verema del canvi: un **acte d'autocura col·lectiva**, on cuidar la terra és també curar les ferides d'un passat que les va fer invisibles.

Però més enllà del simbolisme, hi ha un fet concret: les dones estan canviant el model econòmic del vi. A través de cooperatives, microcellers i iniciatives compartides, impulsen un teixit d'economia local que trenca amb la lògica globalitzada. En lloc de competir, es donen suport, comparteixen coneixements, comercialitzen plegades. A la Terra Alta, per exemple, el projecte Elles del Vi agrupa diverses elaboradores que promouen tastos solidaris i formació en enoturisme rural.

Aquest esperit col·lectiu em recorda molt al que passa en altres àmbits de la vida: quan les dones creen xarxes, **el territori floreix**. No perquè siguin "més sensibles", sinó perquè entenen que la terra no és propietat, sinó relació. I això canvia tota la manera d'estar-hi.

Crec sincerament que la revolució que estan fent aquestes dones no es pot mesurar en hectàrees ni en litres, sinó en **consciència**. Ens estan ensenyant a mirar el camp com un organisme viu, on cada decisió té conseqüències. I potser aquesta és la seva gran aportació: tornar a donar sentit a paraules que havíem oblidat —respecte, mesura, equilibri.

Quan la verema acaba, les vinyes queden nues i el vent hi passa com si pentinés records. Llavors penso que, potser, aquest moment de calma és el que millor explica el seu treball: una paciència silenciosa, una fe que no busca resultats immediats, una humilitat que sap que **la terra sempre té l'última paraula**.

I, si em permeteu l'opinió personal, crec que la seva manera de fer és també una lliçó per a tots nosaltres. En un món que va massa de pressa, elles ens ensenyen a escoltar. En una època que premia el soroll, elles treballen en silenci. I en una societat que sovint confon valor amb rendiment, elles ens recorden que la veritable riquesa és allò que **no es pot comprar: la vida, la terra i el temps**.

Reflexió: *La verema del canvi no és només un moment de collita. És una actitud. És creure que cada gota compta, que cada gest pot regenerar. És fer del vi un llenguatge de futur —on cuidar la terra sigui, també, cuidar-nos els uns als altres.*

DONES I BOSCOS: GUARDIANS DEL PATRIMONI NATURAL

Quan pensem en el món rural, sovint ens venen al cap camps, tractors, vinyes o ramats. Però hi ha un altre paisatge que respira silenci i que sosté bona part de la vida del territori: **el bosc**. A Catalunya, més del 60% del territori és forestal. I, encara que sovint no es vegi, hi ha dones que dediquen la seva vida a mantenir-lo viu, equilibrat i productiu.

Treballar al bosc mai no ha estat fàcil. És un ofici dur, físic, ple d'incerteses i de factors incontrolables: el foc, la sequera, les plagues, el mercat del suro o de la llenya. Però hi ha una generació de dones que hi ha trobat un espai de sentit. Dones que han après a llegir el llenguatge dels arbres i a convertir la seva cura en un projecte vital.

Una d'aquestes dones és la **Montse Albet**, de la zona del Montseny. Va començar com a tècnica forestal en una empresa on era l'única dona del grup. Recorda perfectament els primers dies: "Em miraven com si estigués fora de lloc. Però al bosc, si en tens cura, t'acaba acceptant." Amb els anys, va crear la seva pròpia empresa de gestió forestal sostenible. El seu equip treballa amb plans a llarg termini: reforesten zones cremades, mantenen camins i col·laboren amb escoles per ensenyar a infants d'on surten els recursos que fem servir cada dia.

Montse diu que la clau és entendre que **el bosc no és un espai salvatge que cal dominar**, sinó un ecosistema que necessita companyia i equilibri.

Si no s'hi actua amb responsabilitat, l'abandonament pot convertir-lo en un perill. "No cuidar-lo també és una forma de violència", afirma. Les seves paraules tenen el pes d'algú que ha vist massa incendis i massa oblit.

A les Garrigues, la **Júlia Lloret** ha transformat una herència familiar —un tros de bosc d'alzina i pi— en un petit obrador de productes naturals: olis essencials, sabons i cosmètics a base d'herbes locals. "El bosc no només és fusta. És aromes, és salut, és identitat", diu. Col·labora amb altres productores de la comarca i amb una cooperativa que recol·lecta plantes silvestres amb criteris ecològics. Cada producte té una història al darrere: una recol·lecció respectuosa, un procés artesanal i una economia de proximitat que dona vida a un entorn que molts donaven per perdut.

Aquest és el punt comú entre moltes dones del món forestal: **han canviat la relació amb el bosc**. Ja no el veuen només com una font d'extracció, sinó com un espai d'intercanvi. Treballen amb consciència ambiental, utilitzen tecnologies de seguiment de biodiversitat i fomenten activitats que generen valor sense degradar-lo: turisme responsable, tallers educatius, recollida d'herbes o mel ecològica.

També hi ha iniciatives com **Dones del Foc**, una associació de les Terres de l'Ebre formada per dones que han viscut de prop els incendis i que ara fan formació i divulgació sobre prevenció i gestió forestal. Van néixer després dels grans focs del 2019, quan moltes veïnes van organitzar-se per ajudar els bombers i recuperar les zones cremades. Ara fan xerrades a instituts i col·laboren amb ajuntaments per redissenar el paisatge amb criteris de resiliència. El seu missatge és clar: el bosc no és només natura, **és comunitat**.

El paper de les dones en la gestió forestal té, a més, una dimensió de futur. En un context d'emergència climàtica, cada decisió sobre el territori és també una decisió sobre el demà. Incorporar la mirada femenina vol dir tenir en compte la sostenibilitat, però també el temps i la cura. Dones com la Montse o la Júlia no treballen per fer més rendible el bosc, sinó per fer-lo **viure més anys**.

Com a observador, em crida molt l'atenció la seva manera d'organitzar-se. Són pràctiques, resolutives i alhora molt conscients del que volen transmetre. No es defineixen com a ecologistes ni com a emprenedores, sinó com a "gent del bosc". Això diu molt. No necessiten grans paraules perquè la seva feina ja parla per elles: un camí net, una alzina replantada, un riu amb marges vius.

També m'impresiona el seu vincle emocional amb el territori. Quan la Júlia explica com recull romaní o farigola, parla del soroll de les abelles i del vent que anuncia pluja. No és literatura: és la vida quotidiana. És aquest tipus de coneixement —natural, no acadèmic— el que sovint falta a les polítiques ambientals. Elles aporten una saviesa discreta però essencial: la del dia a dia al paisatge.

No és estrany que cada cop més institucions busquin integrar dones en projectes de custòdia forestal. Diversos programes de la Generalitat i d'entitats com el **Centre de la Propietat Forestal** ja promouen la presència femenina en tasques de gestió, innovació i recerca. Les dades comencen a canviar, però encara queda camí. Encara hi ha massa oficis forestals on una dona és una excepció, no una norma. Però, malgrat els obstacles, el moviment és imparable. Quan visites projectes com el **Bosc de les Dones** a la Garrotxa —una iniciativa que combina formació, teràpia i treball forestal per a dones del món rural—, t'adones que hi ha una nova generació que està posant arrels. Elles han entès que cuidar el bosc és cuidar-nos tots. Que l'aire que respirem, l'aigua que bevem i la pau que busquem depenen d'aquest equilibri que sovint ignorem.

Potser el futur dels nostres boscos no es decidirà en grans despatxos, sinó en petites decisions diàries com les que prenen aquestes dones: tallar només el necessari, plantar amb criteri, observar abans d'actuar. No hi ha cap heroisme en això, només **consciència**. Però potser és precisament aquesta senzillesa la que fa que el seu treball sigui tan valuós.

Reflexió: *Els boscos no necessiten màquines que els salvin, sinó persones que els entenguin. I, avui, moltes d'aquestes persones tenen veu de dona.*

DEL MALBARATAMENT A L'OPORTUNITAT: DONES QUE REAPROFITEN LA NATURA

Quan parlem de sostenibilitat, sovint pensem en grans polítiques o en gestos urbans — però el canvi més profund comença, gairebé sempre, a peu de terra. I poques coses reflecteixen millor aquesta transformació silenciosa que el combat contra el **malbaratament alimentari**, un dels grans reptes del segle XXI.

A Catalunya, segons dades del **Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, l'any 2024 es van malbaratar prop de 260.000 tones d'aliments**. Això equival a uns **63,6 kg per persona i any**, la major part dels quals es perden a les llars o en els primers trams de la cadena alimentària. Són xifres que ens haurien de fer pensar: darrere de cada fruita que es llença hi ha hores de treball, litres d'aigua, energia, i un trosset de paisatge. Però enmig d'aquesta realitat, hi ha dones que no es resignen. Que han fet del reaprofitament una filosofia de vida i d'empresa. No per moda, sinó per convicció.

El valor del que sobra

A la comarca del Priorat, la **Roser Vallés** va començar el seu projecte "*Dolça Terra*" després d'un estiu de calor extrema en què bona part de la collita de préssecs no complia els estàndards comercials. Massa petits, massa madurs, massa irregulars. En lloc de veure-hi pèrdues, la Roser hi va veure una oportunitat: "Si la fruita ja ha fet el seu camí a l'arbre, no pot acabar al contenidor."

Amb altres dones del poble van muntar un petit obrador on fan **melmelades, chutneys i compotes** a partir d'aquells fruits que no trobarien lloc al supermercat.

El seu lema —“*res es llença, tot es transforma*”— ha esdevingut també una manera de mirar el territori. Les seves melmelades no són només dolces: són **una reivindicació cultural**, una manera de dir que la imperfecció també és vida. Avui, els seus pots s'envien a cooperatives i botigues de productes de proximitat d'arreu de Catalunya.

Del rebost a la cosmètica natural

A la Conca de Barberà, la **Carme Torras** va fer un pas més enllà. Després d'anys dedicant-se a l'agricultura ecològica, va començar a experimentar amb els excedents de fruita per crear **sabons i cosmètica natural**. Amb polpa de préssec, pell de poma o restes de raïm, elabora cremes i exfoliants naturals. “Tot el que surt de la terra pot tornar-hi — només cal saber escoltar-ho”, diu. El seu projecte, “*Essència Circular*”, combina artesania, salut i sostenibilitat.

Gràcies al suport del programa **Leader Rural 2023**, la Carme va poder ampliar el seu taller i oferir tallers a altres dones de la zona. Avui, el seu petit espai és també un centre d'aprenentatge on s'ensenya a reaprofitar aliments, a conservar, a fer sabó, i a parlar del valor del temps i la paciència.

Economia circular, cultura viva

Aquestes iniciatives no són casos aïllats. Formen part d'un moviment més ampli de **revalorització del producte local i d'economia circular femenina** que està creixent a tot el país. Des del col·lectiu “**Dones de la Terra**” a les Garrigues, fins a la cooperativa “**L'Era Viva**” al Penedès, moltes productores treballen per donar una segona vida als aliments, creant xarxes de suport mutu.

A més del benefici ambiental, hi ha un altre impacte que sovint passa desapercebut: **el social i emocional**.

Reaprofitar no és només evitar residus; és un acte de cura i de memòria. És reconèixer el valor del treball, de la terra, del temps invertit. Quan una dona transforma una caixa de pomes velles en un lot de melmelades o sabons, està tancant un cercle de sentit, una forma d'equilibri que ens recorda que l'agricultura no és només producció — és cultura.

Una mirada personal

Quan visito aquests projectes, el que més em sorprèn no és la tècnica, sinó el relat. Totes aquestes dones parlen amb una serenitat que costa trobar a la ciutat. No tenen pressa. Quan expliquen com fan servir la fruita sobrant o les fulles seques per fer infusions, ho fan amb la mateixa cura amb què es parla d'alguna cosa sagrada.

Penso sovint que el malbaratament, més que un problema logístic, és un símptoma cultural: **hem deixat d'entendre el valor del que ens nodreix**. I potser és per això que, en el món rural, moltes dones estan tornant a posar-hi nom, gust i sentit. De fet, hi ha una frase que vaig sentir dir a la Roser Vallés que em va quedar gravada: "El que sobra d'un dia pot ser l'esperança de l'endemà."

Reflexió final

Aquestes iniciatives ens ensenyen que l'economia circular no és una idea abstracta, sinó una manera de viure. Quan l'excedent es transforma en recurs, el que canvia no és només el producte, sinó la mirada.

En un món que tendeix a accelerar-ho tot, aquestes dones ens recorden el valor del ritme lent, de la transformació conscient, del respecte pel que tenim. I potser aquesta és la gran lliçó: **reaprofitar és estimar** — estimar la terra, el treball i la vida que hi batega dins.

NADAL DE PROXIMITAT: LA DONA DARRERE ELS PRODUCTES QUE CELEBREM

Quan arriba el desembre, els pobles de Catalunya canvien de color. Els camps queden adormits sota la boira, les cases encenen la llenya i els mercats s'omplen d'olors que només existeixen en aquest temps: torrons, embotits, vi dolç, formatges curats, oli nou acabat de premsar. Nadal, al món rural, no és només una festa; és un moment de **reconeixement**. D'allò que la terra ha donat, d'allò que s'ha treballat, i també d'allò que compartim.

En aquest ritual col·lectiu, les dones hi tenen un paper clau — encara que sovint invisible. Són elles les que preparen, organitzen, transformen, decoren, cuinen i distribueixen. Però, cada vegada més, també són les que **lideren projectes agroalimentaris** que posen el segell de sostenibilitat a les festes.

Segons dades del **Departament d'Empresa i Treball (Informe d'Economia Social 2024)**, el **43 % dels nous projectes agroalimentaris de proximitat creats a Catalunya l'últim any estan liderats per dones**.

Un percentatge que creix especialment en sectors com el de les melmelades, els formatges, la pastisseria artesanal i el vi ecològic. És una dada que parla d'una revolució silenciosa: el Nadal ja no és només consum, sinó **consciència**.

Darrere cada dolç, una història

A les terres de Lleida, la **Laura Pàmies** ha convertit una antiga masia familiar en un obrador de galetes i torrons amb ingredients locals. El seu projecte, Dolces Arrels, neix d'una idea senzilla: utilitzar només productes del territori. La mel prové d'un apicultor de la Segarra, les ametlles de les Garrigues, i la farina d'un petit molí del Pallars.

“Per mi, Nadal és tornar a l'origen — i l'origen és el gust de casa”, diu. La Laura no ven als supermercats: aposta pels mercats locals, per la venda directa i pel contacte personal. Durant les setmanes prèvies a Nadal, la seva masia s'omple de voluntàries del poble que l'ajuden a preparar els lots. És, diu ella, “una manera de celebrar treballant juntes”.

El vi que acompanya els àpats

Al Penedès, la **Núria Clopés**, enòloga de formació i filla de pagesos, dirigeix un petit celler ecològic que ha recuperat vinyes abandonades. El seu vi blanc “Festa Major” i el cava “Nit de Llum” s'han convertit en habituals de molts àpats nadalencs locals.

El seu secret és el respecte absolut pel cicle natural: “El Nadal comença al febrer, quan preparem la terra; si ho fas bé, cada copa té gust d'any sencer.” Núria treballa amb altres dones de la zona per oferir visites i tastos durant el desembre, i col·labora amb la **Xarxa de Celleres del Penedès** per promoure el turisme sostenible. Segons dades del **Consorci de Turisme de l'Alt Penedès**, aquest 2024 les activitats enoturístiques de petits cellers van créixer un **18 %** respecte a l'any anterior, en bona part gràcies a iniciatives femenines.

De l'oliva a l'ampolla

A les Garrigues, **l'Eulàlia Bonet** coordina una cooperativa on una vintena de dones elaboren oli verge extra ecològic amb denominació d'origen. Són elles les que recullen, premsen i embotellen un oli que es ven com a “or verd” de Nadal.

Cada ampolla porta una etiqueta amb el nom de la collitadora, una manera de reivindicar la feina sovint amagada.

L'Eulàlia explica que “el Nadal és el moment de mostrar el fruit de tot l’any. L’oli és llum, és paciència, és el que ens alimenta quan tot sembla quiet.”

Les dades la donen suport: segons **l’Informe del sector oleícola català 2024**, les dones ja representen el **36 % dels càrrecs tècnics i de gestió en cooperatives d’oli, un rècord històric**.

El sentit de celebrar

Enmig d’aquesta xarxa de productes i històries hi ha un fil comú: **la voluntat de donar sentit al Nadal**. De fugir del consum desmesurat i tornar al que és essencial. Comprar una ampolla d’oli de la comarca o un formatge fet a mà no és només un acte econòmic — és un gest cultural. És apostar per una economia que respecta la terra, pel temps lent, per la dignitat del treball manual.

Jo mateixa, cada any, intento fer aquest exercici: mirar què poso a taula i preguntar-me d’on ve. I sempre hi trobo una història. Una dona darrere del forn, una mà que ha collit les olives, una veu que ha decidit quedar-se al poble quan molts marxaven. Penso que aquest és el veritable esperit del Nadal rural: **reconèixer la vida que hi ha darrere de cada mossegada**.

Reflexió final

El Nadal pot ser llum o pot ser excés. Pot ser soroll o silenci. Però quan el vivim des del territori, amb productes de proximitat i respecte pel que tenim, es converteix en un acte d’amor. Aquestes dones no només elaboren aliments: **creuen comunitat, memòria i continuïtat**. Ens recorden que celebrar també pot ser un acte sostenible, i que el millor regal, potser, és saber d’on ve el que compartim.

El Nadal és temps de donar, sí — però també de tornar. Tornar a la terra, a les mans que ens alimenten, i a la senzillesa del que és autèntic.

REGENERAR PER VIURE: DONES QUE CUREN LA TERRA

La terra, quan la mires de prop, sempre respira. Encara que sembli adormida, sota la superfície hi batega una vida que no s'atura. A cada tros, a cada pedra, hi ha la promesa d'un futur que només cal voler sembrar. I d'això, les dones del camp en saben molt: de cuidar, d'esperar, de tornar a començar.

Regenerar la terra no és només una tècnica agrícola; és una manera d'estimar. És voler que la vida continuï més enllà de nosaltres, que el que deixem sigui millor del que vam trobar. I potser per això tantes dones estan liderant aquest canvi, posant-hi cap, mans i cor.

De camps esgotats a espais plens de vida

A la plana d'Urgell, la Neus Sorribas va decidir deixar enrere el model intensiu del seu pare i convertir les seves terres en un espai de regeneració. On abans hi havia monocultiu de blat, ara hi ha horts diversos, arbres fruiters i abelles que treballen entre les flors. "Al principi em deien que estava boja", riu. "Però ara venen a veure com ho faig."

La seva finca, *La Closa Viva*, s'ha convertit en un petit laboratori rural: compost fet a mà, rotacions naturals, llavors locals i reg amb aigua de pluja. No té grans màquines ni productes químics, però té una energia que es nota només d'arribar-hi: olor de terra bona, d'equilibri.

Neus diu que regenerar és com criar un fill: “Necessites paciència, afecte i saber que els resultats no són immediats, però arriben.”

Quan la cura es converteix en ofici

A l’Empordà, la **Berta Fages** parla de la seva feina com si fos una conversa amb la terra. Té una petita explotació on cultiva lavanda, romaní i farigola amb mètodes regeneratius. No usa pesticides ni tractors grans, i treballa amb cavalls per llaurar el sòl sense compactar-lo.

“Cada any el camp em parla d’una manera diferent”, explica. “Hi ha anys que floreix amb força, d’altres que em diu que descansi. Jo només l’escolto.” Amb les seves flors fa olis essencials i sopes aromàtiques que ven a petits mercats. Però més enllà del producte, el que transmet és alegria. Quan la Berta parla, tot sembla més senzill, més possible. Té aquella energia que contagia, com si digués que regenerar no és un sacrifici, sinó una festa lenta.

El poder del petit canvi

Moltes vegades associem la regeneració amb grans projectes o inversions, però en realitat comença amb gestos petits. Una dona que planta arbres on hi havia erms. Una altra que recupera una varietat de tomàquet local. Una altra que deixa de cremar restes i en fa compost.

El canvi no sempre es veu a ull nu, però es nota. En l’olor, en el so dels ocells, en la manera com el sòl s’esponja. És com si la terra agrais que algú la tornés a mirar amb respecte. A molts pobles de muntanya, hi ha dones que treballen colze a colze per recuperar bancals, netejar camins, replantar. No ho fan per nostàlgia, sinó perquè han entès que el futur també pot arrelar al passat.

Una alegria que s’encomana

Hi ha un detall bonic en totes aquestes històries: la seva alegria. No és una alegria superficial ni de postal.

És la serenor d'algú que sap que està fent el que toca. Quan parles amb aquestes dones, sents que la regeneració no és només ecològica – també és humana.

Potser la terra no necessitava tant que la salvéssim, sinó que la tornéssim a estimar. I aquestes dones ho estan fent: estimant-la amb treball, amb rialles, amb constància.

Jo sempre penso que si algun dia el camp es cura del tot, serà gràcies a aquesta manera femenina de fer les coses: fer-ho bé, fer-ho amb sentit, fer-ho amb amor.

Reflexió final

Regenerar per viure és, al final, una actitud. Una manera d'entendre que la terra no és nostra, sinó que nosaltres som d'ella. Que cada llavor plantada amb consciència és una forma d'esperança.

I potser aquest és el missatge més alegre de tots: que encara hi som a temps. Que la vida, si la deixem fer, torna sola. I que la millor eina per regenerar-la és el somriure d'una dona que creu que tot pot tornar a florir.

SEMBRAR AIGUA: LA GESTIÓ HÍDRICA AMB VISIÓ FEMENINA

Diuem que l'aigua és vida, però poques vegades ens aturem a pensar què vol dir, exactament, **donar vida**. Potser és cuidar perquè res no falti, fer lloc al que flueix, entendre que tot el que es dona torna d'una altra manera.

Això és el que fan moltes dones al món rural: **semmbrar aigua**. No pas amb galledes ni canals, sinó amb la paciència de qui coneix el ritme de la terra. De qui sap que un sol degoteig constant pot transformar un camp sec en un espai ple de futur.

Quan l'aigua és saviesa

A les muntanyes del Solsonès, la **Marta Alsina** camina cada matí fins a una antiga bassa restaurada que alimenta el seu hort. El sistema de rec que fa servir és gairebé poètic: un conjunt de petites séquies fetes amb pedres i terra, dissenyades perquè l'aigua s'estengui lentament, sense pressa. "És com una conversa amb la muntanya", diu ella.

El seu projecte, *Horta de Fonts*, ha esdevingut un exemple de gestió regenerativa. No hi ha màquines, ni motors, ni pressa. Només el so constant de l'aigua i el cant dels ocells. Marta explica que, per a ella, "semmbrar aigua és semmbrar confiança". Quan la natura rep el que necessita, ho torna multiplicat.

La memòria de l'aigua

Hi ha una saviesa antiga en la manera com les dones han tractat l'aigua. Els pous familiars, les cisternes, els rentadors, els regadius comunals, etc. Tot això eren espais de treball, però també de trobada.

Al Priorat, la **Paula Ferré**, apicultora i melera, explica que recorda la seva àvia recollint l'aigua de pluja per rentar o regar. "Mai no en sobrava ni una gota", diu. Ara ella ha instal·lat un sistema similar per alimentar els abeuradors de les seves abelles i regar les plantes mel·líferes. "Quan parlo d'aigua, parlo d'equilibri — no de quantitat."

En el seu taller de mel, una part de les parets està decorada amb fotografies d'aiguats i rierols antics. "Perquè no ens oblidem d'on venim", diu amb un somriure.

Dones que retenen la vida

En molts projectes agraris liderats per dones, la gestió de l'aigua s'ha convertit en una filosofia: recollir, retenir, respectar. A les zones més seques, com les Garrigues o el Montsià, algunes productores han començat a practicar tècniques de permacultura que permeten guardar l'humitat al sòl. Altres han tornat a plantar arbres que protegeixen de l'erosió i mantenen la humitat.

La **Júlia Claramunt**, de *La Serra Verda*, explica que cada any planta una línia d'arbres de fulla caduca per fer d'ombra natural als seus cultius. "És una manera de regar sense aigua", diu entre rialles. I té raó: quan el sol no crema, el sòl respira millor.

Aquest tipus de coneixements no surten dels llibres, sinó de l'observació i de la intuïció. Són coneixements que passen de mares a filles, de veïnes a aprenentes, de camp en camp. Una xarxa invisible que manté viu el saber de l'aigua.

Quan la gestió és una actitud

L'aigua no només s'ha de conservar: s'ha d'entendre. I potser aquí és on la visió femenina aporta més: **la mirada de la cura**. No es tracta d'imposar, sinó de cooperar amb la natura.

He visitat molts projectes on les dones parlen de l'aigua com d'una aliada. No és una cosa que es domina, sinó una companya amb qui cal negociar. Em fa pensar que si la humanitat hagués escoltat més aquest tipus de saviesa, potser avui parlaríem menys de sequera i més d'agraïment.

Una aigua que també és emoció

Quan observo aquestes històries, sempre m'adono d'una cosa: l'aigua no només rega camps; **rega persones**. Quan un hort repren vida, també ho fa qui el treballa. Hi ha alguna cosa d'internament curatiu en veure fluir un petit regueró després de mesos de sequedat. És com si la terra digués: "Encara hi som."

I potser, en el fons, això és el que simbolitza "sembrar aigua": creure en la continuïtat, en la resiliència, en la possibilitat d'un demà.

Reflexió final

No podem fabricar l'aigua, però sí **aprendre a mereixe-la**. Les dones del món rural ens ensenyen que cuidar l'aigua és cuidar-nos a nosaltres mateixes. Que cada gota compta, cada gest importa, cada decisió deixa empremta.

Sembrar aigua és una manera d'estimar el futur — gota a gota, somriure a somriure. I, si ho penses bé, potser aquest és el miracle més senzill i més gran que tenim a l'abast.

AROMES DE DONA: CULTIUS FLORALS I HERBES REMEIERES

“Les herbes parlen, però cal haver après la seva llengua.” – dita popular del Pirineu.

Hi ha llocs on la natura encara conserva la veu de les dones que la van escoltar primer. Entre marges, camins i horts antics, la memòria d'aquelles que coneixien els secrets de les plantes continua viva. No és llegenda ni superstició: és saviesa. Una saviesa que, després d'anys d'oblit o desconfiança, torna a florir amb una nova generació de dones que curen, transformen i tornen a mirar la terra amb respecte.

Les curanderes d'abans

Abs que existissin laboratoris, les medicines naixien al camp. Les dones sabien com guarir febres amb farigola, com calmar ferides amb oli d'hipèric o alleujar dolors amb una infusió de malva. Aquelles curanderes o “remeieres” van ser les primeres veterinàries, metgesses i farmacòlogues del territori, tot i que sovint sense reconeixement ni drets.

A l'Alta Ribagorça, encara hi ha qui recorda la **tia Ramona**, que preparava ungüents de saüc i espígol per curar el bestiar. O a les Garrigues, la **Maria de l'Ermite**, que feia licors de farigola i de genciana per “posar alegria al cos”. Elles sabien que la natura té ritmes, i que el millor remei és el que es fa sense pressa.

Dones d'avui, sabers de sempre

Avui, aquell coneixement torna a ser reivindicat. Però amb una mirada nova: més científica, més respectuosa, més conscient. A la Garrotxa, la **Clàudia Riu** cultiva més de trenta varietats d'herbes aromàtiques i medicinals a Herbolari del Bosc. Fa productes per a cosmètica natural i infusions, però també projectes educatius per reconnectar infants i adults amb el món vegetal.

“Quan toques una fulla de sàlvia o de romaní, hi ha alguna cosa que et calma. No és màgia, és química — però també és emoció”, diu.

A les Terres de l'Ebre, la **Paula Roig** recull flors silvestres per destil·lar olis essencials ecològics. Utilitza un petit alambí de coure i mètodes antics adaptats a la normativa moderna. *“Les curanderes saben molt del que ara en diem sostenibilitat”, explica. “Res es llençava, tot s'aprofitava, i es recollia només el que la natura podia oferir sense patir.”*

Entre ciència i intuïció

El món vegetal té una part racional —principis actius, compostos, equilibri del sòl—, però també una part invisible, intuïtiva. Les dones que treballen amb herbes avui combinen totes dues. Moltes d'elles tenen formació en biologia, farmàcia o veterinària, i, tanmateix, parlen amb un respecte gairebé espiritual de les plantes.

La **Laura Benet**, veterinària i fitoterapeuta de la Noguera, treballa amb extractes naturals per millorar la salut d'animals de granja. *“La fitoteràpia veterinària és una continuació de la saviesa antiga, però amb coneixement científic. Quan fas servir camamilla o pròpolis, estàs honorant segles d'observació femenina.”*

El seu laboratori és un híbrid: una taula de treball plena de pots de vidre i una llibreta amb notes sobre dosis i reaccions. A la paret, un ram de menta seca. *“Per recordar-me que la ciència també fa olor de terra”, diu somrient.*

El llenguatge de les flors

No és casualitat que moltes dones s'hagin sentit atretes pels cultius florals. Les flors són la part més efímera i alhora més potent de la natura: són bellesa, però també defensa, comunicació, fertilitat.

A la Conca de Barberà, la **Sònia Llauradó** ha creat *Flor de Pedra*, un projecte que combina agricultura ecològica i art floral. Amb les seves flors seques elabora decoracions i rituals de benestar, inspirats en tradicions locals. *“Cada flor té una energia. La lavanda calma, la rosa obre, el romaní desperta. Les nostres àvies ho sabien sense llegir-ho en cap llibre.”* La seva granja és un petit temple d'aromes, on tot sembla parlar en veu baixa. Quan els visitants arriben, ella els convida a fer silenci uns segons, *“perquè les plantes també t'escolten”*.

Remeis del futur

Aquest renaixement dels cultius florals i herbes remeieres no és només una moda. És un moviment profund cap a la **autosuficiència, la salut natural i la connexió amb el territori**. A Catalunya, més de **150 projectes agraris liderats per dones** treballen amb plantes aromàtiques, segons dades de la Xarxa de Productes de la Terra (2024). Són petites empreses, però amb una gran força simbòlica: demostren que la saviesa tradicional pot conviure amb la innovació, i que curar el cos i la terra pot ser el mateix acte.

Reflexió final

Potser el secret no és tant descobrir noves medicines, sinó **recordar les que ja coneixíem**. Les herbes són la veu antiga de la natura, i les dones que les cultiven són les traductores del seu llenguatge.

Les curanderes del passat no han desaparegut. Només han canviat de nom, de bata i d'època. Avui es diuen **pageses, veterinàries, botàniques o emprenedores** – i continuen fent el mateix miracle: **curar amb les mans, amb la ciència i amb l'ànima**.

DONES DE GRANJA: CUIDADORES DEL TERRITORI I DELS ANIMALS

A trenc d'alba, abans que surti el sol, la muntanya encara és freda i humida. El silenci només el trenquen els esquellots i algun bord de gos. La **Marta Cots**, ramadera del Ripollès, surt amb la seva filla a revisar el ramat. Té més de cent ovelles i una petita formatgeria que porta el nom de la seva àvia: *Cal Roseta*.

“Abans, cuidar animals era una feina de dones, però sense reconeixement; ara comença a ser una vocació amb nom propi.” Ho diu mentre acarona una ovella que acaba de parir. En aquell gest hi ha alguna cosa ancestral, una mena de saviesa silenciosa que s'ha transmès de generació en generació.

Cuidar com a forma de vida

La cura és el fil conductor de tot el que fan aquestes dones: alimentar, mnyir, guarir, observar, esperar. Però cuidar no és debilitat, sinó una forma de força. En un món rural sovint marcat per la duresa i la soledat, elles hi posen calidesa i equilibri.

La Marta explica que va decidir tornar al poble després de viure a Girona: *“Necessitava veure resultats tangibles, sentir que la meva feina tenia sentit. Aquí, quan un animal neix sa o quan fas un formatge i agrada, ho notes al cos. És una alegria real.”*

Com ella, moltes dones han decidit reprendre la ramaderia o reinventar-la. Ho fan amb un enfocament més sostenible, més proper, més humà. No només pensen en produir, sinó en **convivir amb l'entorn**.

Les veterinàries del territori: guardianes invisibles

Si hi ha un ofici que simbolitza la cura compartida, és el de veterinària rural. Sovint invisibles, aquestes professionals recorren quilòmetres cada dia per atendre animals i ajudar ramaders en zones on la muntanya encara marca el ritme.

La **Laia Ferrer**, veterinària del Priorat, diu que la seva feina *“és tan emocional com tècnica”*. Cada part d'una vaca, cada vacuna o revisió és també una conversa amb la gent del territori. *“Nosaltres som una mica mediadores entre els animals i les persones. Ens toca explicar, escoltar i, sobretot, acompanyar.”*

El Col·legi Oficial de Veterinaris de Catalunya indicava el 2023 que més del **60% de les noves llicenciades en veterinària** són dones, i cada vegada més opten per exercir en entorns rurals. És una dada que parla d'un canvi profund: la ciència i la cura ja no són mons separats.

La **Júlia Prats**, que treballa a la Terra Alta, ho resumeix amb un somriure: *“Abans es deia que les dones no podien amb els animals grans. Ara els bous ens coneixen pel nom.”*

Economia viva i respecte animal

Aquestes noves generacions de dones no només es dediquen a la ramaderia tradicional; moltes han creat productes derivats que tanquen el cercle entre la granja i la cuina. Formatges de cabra ecològics, iogurts de granja, carns criades en llibertat o cosmètica feta amb llet o llana.

A la Segarra, la **Clara Vendrell** produeix sabons naturals a partir de la llet de les seves ovelles. Explica que, per a ella, la ramaderia és una extensió de la seva manera d'entendre la vida: *“No vull explotar el que cuido. Vull conviure-hi. Els animals formen part de la meva família extensa.”*

Aquest enfocament és clau en el moviment cap a una **ramaderia regenerativa**, on el benestar animal, la gestió de pastures i la fertilitat del sòl van de la mà. I, de retruc, la comunitat local també se'n beneficia: aliments més sans, feines més dignes, vincles més forts.

Quan el camp té nom de dona

Recórrer les comarques interiors de Catalunya és descobrir un mapa ple de petites històries femenines: la **Sílvia i la Mar**, a Osona, que gestionen una granja de vaques lleteres amb energia solar; la **Núria**, al Pallars, que cria cavalls pirinencs i els entrena amb tècniques etològiques; o la **Gemma**, veterinària itinerant que combina visites amb tallers d'educació ambiental per escoles rurals.

Totes comparteixen una mateixa convicció: **el futur del camp passa per cuidar**. No només els animals, sinó també la comunitat i la terra.

Reflexió final

Quan una dona entra a una granja, no només hi porta feina: hi porta mirada. Una mirada que sap veure el valor en allò quotidià, que entén que el benestar d'un animal i la salut del territori són dues cares de la mateixa moneda.

El món rural està canviant, i ho fa amb veus i gestos com aquests. Les dones del camp —ramaderes, formatgeres, veterinàries— estan demostrant que la força no rau a dominar, sinó a cuidar amb intel·ligència i constància.

Potser, al final, **la millor vacuna contra l'abandonament rural és la tendresa ben entesa**. I aquestes dones en són la millor prova viva.

VEUS DEL CAMP: LA IGUALTAT TAMBÉ ES CONREA

Quan surt el sol sobre els camps de cereals del Pla d'Urgell, tot sembla començar de nou. L'aire fresc, les mans que remouen la terra, els primers sons del dia. Però, sota aquesta calma aparent, s'hi amaga una revolució silenciosa. No és una revolució de tractors ni de pancartes, sinó de veus: les de les dones que, a poc a poc, estan transformant el camp català des de dins.

Durant dècades, el món agrari ha estat dominat per una idea: la del pagès com a figura masculina. Ell portava el tractor, ell decidia què es plantava, ell signava els papers. I, tanmateix, sempre hi havia algú al darrere. Dones que criaven, cuinaven, collien, organitzaven, feien números i mantenien viva la casa mentre la feina del camp no s'aturava mai. **Sense elles, el món rural no hauria resistit.**

Ara, per fi, aquestes dones han deixat de ser "ajudants" per ser protagonistes. Han començat a alçar la veu i a ocupar l'espai que sempre els havia correspost. I el més bonic és que ho fan sense soroll, sense trencar res, sinó sembrant un nou llenguatge d'igualtat: el de la col·laboració, la cura i la visió compartida.

A l'Empordà, la Gemma coordina una petita cooperativa de dones ramaderes. Abans treballava en una oficina, però va tornar al poble després de la crisi del 2008. Ara cria cabres i elabora formatges artesans. Explica que el que més la va sorprendre no va ser la duresa del treball, sinó **la mirada dels altres**: *"Molts pensaven que duraria dos mesos. Quan van veure que m'hi quedava, van començar a preguntar com ho feia."*

La seva persistència s'ha convertit en exemple per altres joves del territori, i la cooperativa que dirigeix és avui un espai de suport mutu i formació per a noves emprenedores rurals.

A la Segarra, la Marta lidera una explotació agrària de cereals ecològics i ha impulsat una xarxa de dones pageses per reivindicar el seu paper. “*No volem que ens posin medalles, només que se'ns compti*”, diu. La seva veu és ferma, però darrere hi ha una història de resistència. Explica que durant anys va fer la mateixa feina que el seu pare, però a l'hora de les subvencions o de les decisions, el nom que hi sortia era el d'ell. Ara, les noves polítiques agràries comencen a reconèixer aquesta desigualtat històrica, i dones com ella treballen perquè **la igualtat no sigui només una paraula, sinó una realitat tangible**.

Aquests canvis no són petits. Signifiquen que cada vegada més dones **hereten terres**, signen contractes, dirigeixen explotacions, participen en cooperatives o formen part de consells agraris. Però també significa que el món rural s'està transformant des del seu interior, incorporant valors que abans semblaven secundaris: la sostenibilitat, la conciliació, la diversitat.

Moltes d'aquestes dones tenen una manera diferent d'entendre el lideratge. No busquen competir, sinó **cooperar**. No volen créixer a qualsevol preu, sinó fer-ho respectant el cicle de la natura. La seva gestió és més circular, més comunitària, més connectada amb la vida real de les persones. És una altra manera de fer economia, més lenta però més honesta. I potser per això és tan potent.

Però la igualtat al camp no és només una qüestió de números. És, sobretot, una qüestió de **mirada**. Quan una nena veu la seva mare o la seva àvia conduint un tractor, obrint un obrador o parlant a una fira com a experta, aquella imatge queda gravada. És una llavor de futur. Potser d'aquí uns anys ella també voldrà treballar la terra, no perquè sigui “dona valenta”, sinó perquè simplement pot —perquè ja no és estrany.

A Osona, una associació anomenada **Ramaderes de Catalunya** organitza trobades, tallers i jornades per visibilitzar aquest canvi. No hi ha discursos

grandiloqüents, sinó experiències compartides: com fer front a la burocràcia, com combinar la maternitat amb la feina al camp, com donar valor al propi producte. És una escola de sororitat rural, on la igualtat no s'aprèn als llibres, sinó a la vida.

La igualtat també és una manera de cuidar. Quan les dones prenen decisions sobre la gestió del territori, sovint prioritzen l'equilibri entre producció i biodiversitat. No perquè sigui "instint matern", sinó perquè saben que **la terra és un ésser viu** que cal escoltar. L'agricultura feminista no és només una etiqueta; és una manera d'entendre que els recursos són finits i que el benestar no es pot mesurar només en tones o euros.

Moltes d'aquestes dones expliquen que, quan van començar, no tenien referents. Ara, gràcies a xarxes com **Dones Món Rural, Cooperatives Agroecològiques de Catalunya o Territori Viu**, s'estan creant vincles entre comarques i generacions. Es troben, comparteixen, s'ajuden. I, sobretot, es reconeixen.

Perquè la igualtat no és una meta llunyana, sinó un camí que es fa a cada pas. En cada reunió on hi ha una dona que parla, en cada producte amb nom i cognom femení, en cada decisió presa amb sensibilitat i justícia. Aquestes petites revolucions quotidianes són les que transformen de debò el món rural.

Quan el sol s'amaga i el camp s'omple de silenci, la Gemma torna a casa amb les mans plenes d'olor de llet i fenc. Sap que demà tornarà a començar. Però ja no és com abans. Ara sap que no està sola, que la seva veu forma part d'un cor col·lectiu que ressona per tot el territori. I en aquest cor hi ha força, hi ha amor, hi ha futur.

Reflexió final

La igualtat no és fer el mateix, sinó poder ser qui som, allà on volem ser. I al camp, això també floreix amb cada nova veu que s'alça.